

اندرشکده ژانربزرگترین

خروج احتمالی ایالات متحده از پیمان منع موشک‌های میان برد؛ علل و پیامدها

مقالات

دی ماه ۱۳۹۷

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين

انديشكده راهبردي تبیین

مجموعه گزارش راهبردي

خروج احتمالی ایالات متحده از پیمان منع موشک‌های میان برد؛ علل و پیامدها

وبگاه انديشكده : www.Tabyincenter.ir

نشانی : تهران، اقدسیه، خیابان شهید موحّد دانش، خیابان نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۱۱

كد پستی : ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۱

تلفن : ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمبر : ۸۹۷۷۱۹۶۴

فهرست

۶	مقدمه
۷	معاهدات کنترل تسلیحات میان ایالات متحده و شوروی
۸	مهم ترین عوامل و زمینه های انعقاد معاهده ی INF
۱۰	مهم ترین علل خروج ایالات متحده از معاهده ی منع موشک های میان برد
۱۱	پیامدهای امنیتی خروج ایالات متحده از معاهده منع موشک های میان برد
۱۲	عواقب خروج ایالات متحده برای اروپا
۱۴	نتیجه گیری
۱۶	منابع ارجاعات

مقدمه

پیمان منع موشک‌های بالستیک، یکی از معاهدات دوجانبه‌ی خلع سلاحی میان روسیه و ایالات متحده است که در سال ۱۹۸۷ میان دو کشور به امضا رسیده و یکی از مهم‌ترین معاهدات در حوزه‌ی کنترل تسلیحات به شمار می‌رود. دونالد ترامپ، در تاریخ ۲۰ اکتبر سال جاری میلادی با ادعای آنکه این معاهده از سوی روسیه مورد نقض قرار گرفته است، خروج قریب‌الوقوع کشورش را از آن اعلام کرد. با توجه به اهمیت معاهده‌ی مذکور و تبعاتی که خروج از آن برای امنیت بین‌المللی و رژیم کنترل تسلیحات دارد، شناخت ابعاد و پیامدهای خروج از آن در این نوشتار بررسی می‌شود.

ترامپ با اعلام این موضوع که کشورش قصد دارد از پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان برد خارج شود، بار دیگر نظرها را به سوی خود جلب کرد. شاید موارد متعدد خروج یکجانبه ایالات متحده تحت زعامت ترامپ از معاهدات بین‌المللی، از برجام گرفته تا میثاق تغییرات اقلیمی پاریس، رویه جدید واشینگتن را برای ناظران اینگونه تعریف نموده باشد که ایالات متحده از پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان برد که به اختصار پیمان INF [۱] است، نیز خارج خواهد شد. این پیمان که در سال ۱۹۸۷ توسط رونالد ریگان و میخائیل گورباچف، روسای جمهور وقت ایالات متحده و اتحاد جماهیر شوروی به امضا رسید با هدف محدود کردن برد موشک‌های زمین پرتاب با قابلیت حمل کلاهک هسته‌ای تنظیم شده بود. خارج شدن دولت ایالات متحده از این معاهده می‌تواند به تولید نسل‌های جدیدی از چند موشک بالستیک میان برد برای ساقط کردن اهداف نظامی متعلق به روسیه و چین در نبردی متعارف یا هسته‌ای منجر شود. بر اساس این پیمان، هیچ یک از دو کشور حق تولید و ذخیره سازی موشک‌های میان برد زمین پرتاب را نداشت و پس از آن بود که سلاح‌های در نظر گرفته شده در سطح اروپا برای استفاده در موج اول حمله به

اهدافی در خاک شوروی سابق جمع آوری شوند. با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، روسیه این معاهده را پذیرفته و تضمین داد که به مفاد آن وفادار و متعهد بماند؛ اما دولت دونالد ترامپ اخیراً ادعا کرده که روسیه مفاد این معاهده را نادیده گرفته و با آزمایش دو سلاح جدید در حقیقت این معاهده را زیر پا گذاشته است. این معاهده ساخت و استقرار موشک‌های زمین پرتاب با برد حدود ۵۰۰ کیلومتر تا ۵۴۷۲ کیلومتر را منع نموده است. به جای آن، نیروهای آمریکایی به موشک‌های کروز که از روی کشتی‌ها، زیردریایی‌ها و هواپیماها پرتاب می‌شود و امکان بقای آن‌ها بسیار بیشتر از خودروها و لانچرهای ثابت زمینی است، متکی بوده است [۲].

معاهدات کنترل تسلیحات میان ایالات متحده و شوروی

مهم‌ترین اقدام‌های کنترل تسلیحاتی و خلع سلاح دو ابرقدرت، به تلاش‌ها و تعهدات آمریکا و شوروی از سال ۱۹۷۰ تا سال ۱۹۹۰ برمی‌گردد. برخی از تعهدات دو جانبه تسلیحاتی آمریکا و شوروی، تنها جلوگیری از به راه اندازی تصادفی یک جنگ هسته‌ای را مدنظر داشت؛ چیزی که بیش‌تر در راستای قاعده‌مند ساختن جنگ بود. از این رو، معاهدات کنترل تسلیحات چون: راه اندازی خط تلفن سرخ که در سال ۱۹۶۳ بین دو طرف برقرار شد و چندین مرتبه اصلاح گردید و نیز موافقت نامه جکسون هال در سال ۱۹۸۹، موافقت‌نامه‌هایی هستند که تمديد و اصلاح تعهدات به عهده گرفته شده طرفین را در سطح چند جانبه مدنظر دارند. همین گونه است موافقت نامه‌های ۱۹۷۴ و ۱۹۷۶ در زمینه محدودیت انفجار هسته‌ای زیرزمینی و نیز کنترل آزمایش‌های هسته‌ای با اهداف مسالمت آمیز که معاهده ۱۹۶۳ مسکو را تکمیل می‌کنند.

از نظر سیاسی و فنی، گام قاطع در زمینه کنترل خلع سلاح، با موافقت نامه ۱۹۷۶ واشنگتن

برداشته شد که در مورد موشک‌های هسته‌ای زمین به زمین مستقر در اروپا سخن می‌گوید. البته مهم‌ترین موافقت‌نامه‌ها، در مورد محدودیت سلاح‌های راه بردی (سالت) منعقد شده است. موافقت‌نامه‌های سالت ۱ منعقد شده در ۲۶ می ۱۹۷۲ و تکمیل شده در ۱۹۷۴ امروز لازم الاجرا نیست، اما هم چنان رعایت می‌شود. موافقت‌نامه‌های سالت ۲ در ۱۸ ژوئن ۱۹۷۹ امضا شد اما سنای آمریکا آن‌ها را تصویب نکرد، در حالی که موافقت‌نامه‌های سالت ۱ محدود ساختن دقیق سلاح‌های تهاجمی راهبردی را مدنظر داشته و موافقت‌نامه‌های سالت ۲، سقف نسبتاً بالایی را برای تسلیحات و هواپیماهای تهاجمی مخصوص حمل مواد هسته‌ای پذیرفته بود. موافقت‌نامه‌های جکسون هال در سال ۱۹۸۹ و موافقت‌نامه S.T.A.R.T در سال ۱۹۹۱، دیگر معاهدات فیما بین دو کشور روسیه و ایالات متحده در زمینه خلع سلاح بوده‌اند.[۳]

مهم‌ترین عوامل و زمینه‌های انعقاد معاهده‌ی INF

در رابطه با زمینه‌های انعقاد این معاهده باید در نظر داشت پس از آنکه در سال ۱۹۸۵، میخائیل گورباچف به مقام دبیرکلی حزب کمونیست شوروی سابق انتخاب شد، مذاکرات برای حصول پیمانی درخصوص تحدید تسلیحات موشکی میان برد پیشرفت کرد. در پاییز ۱۹۸۶، گورباچف طرحی را بیان کرد که براساس آن، نوعی موازنه بین موشک‌های اس‌اس-۲۰ شوروی و موشک‌های مستقرشده ناتو در اروپا برقرار می‌شد. آمریکا از این پیشنهاد استقبال کرد و در سال ۱۹۸۶، دامنه مذاکرات به تمام موشک‌های آمریکا و شوروی در سراسر جهان گسترش یافت. در همین شرایط، گورباچف و ریگان حرکت به سوی انعقاد پیمانی برای محدودسازی موشک‌های میان برد دو طرف را آغاز کردند که سرانجام در ۸ دسامبر ۱۹۸۷ به پیمان منع

موشک‌های میان برد انجامید. پیمان مزبور که از اول ژوئن ۱۹۸۸ اجرایی شد، ایالات متحده و اتحاد شوروی را از داشتن، آزمایش کردن و مستقر کردن موشک‌های کروز و بالستیک زمین پایه با بُرد بین ۵۰۰ تا ۵۵۰۰ کیلومتر منع می‌کند. آمریکا در طول چهار سال گذشته، بارها روسیه را به نقض پیمان منع موشک‌های میان برد متهم کرده است. اعلام نقض این پیمان از سوی روسیه توسط دولت اوپاما در سال ۲۰۱۳ بطور شفاهی و در سال ۲۰۱۴ برای اولین بار در گزارش پایبندی به پیمان‌های وزارت خارجه آمریکا آورده شد. آمریکا مدعی است روسیه با استفاده از سلاح‌های هسته‌ای تاکتیکی درصدد ارباب و ترساندن کشورهای عضو شوروی سابق است که روابط نزدیکی را با کشورهای غربی شکل داده‌اند.

واشینگتن بر این باور است که روسیه برخلاف تعهداتش در پیمان، در حال ساخت و توسعه سیستم موشکی زمینی است که به این کشور امکان می‌دهد در کوتاه‌ترین زمان، اروپا را هدف حمله اتمی قرار دهد. در مقابل، مسکو ضمن رد نمودن این اتهام ایالات متحده مدعی شد که این آمریکایی‌ها هستند که پیمان را با استقرار سکوهای پرتاب «ام کا ۴۱» در رومانی و لهستان در چهارچوب استقرار سامانه‌های ضد موشکی زیر پا گذاشته‌اند؛ چون این سکوهای پرتاب قادر به حمل و پرتاب انواع موشک‌های بالستیک و کروز هستند.

لازم به ذکر است قبل از معاهده منع موشک‌های میان برد، معاهده عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای «ان پی تی» به تصویب رسید که سنگ بنای رژیم خلع سلاح هسته‌ای بوده و نیازهای حقوقی و تکنیکی آن را فراهم کرده است. طبق ماده شش آن، قدرت‌های جهانی آمریکا، روسیه، چین، فرانسه و انگلیس موظف به خلع سلاح کامل هسته‌ای تحت کنترل جهانی شده‌اند. قدرت‌های جهانی در پنج دهه گذشته نه تنها از وظیفه نابودی سلاح‌های هسته‌ای خود سرباز زده و هیچ اقدام مؤثری نکرده‌اند، بلکه در مسیر نوسازی و توسعه سلاح‌های هسته‌ای با هزینه‌های سنگین حرکت

کرده‌اند [۴].

مهم‌ترین علل خروج ایالات متحده از معاهده‌ی منع موشک‌های میان برد

تقویت توان هسته‌ای و اعمال فشار بر روسیه برای کاهش آزمایش‌های موشکی و تولید سلاح‌های فوق‌مدرن از مهمترین دلایل این تصمیم می‌باشد. ترامپ از زمان روی کار آمدن، استراتژی مدرنیزه کردن زرادخانه هسته‌ای کاملاً تهاجمی خود را پیگیری کرده است. آمریکا هم‌اکنون در چهارچوب دکتترین هسته‌ای جدید خود در صدد ساخت تسلیحات هسته‌ای جدید است تا بتواند جلوی هرگونه تهاجم احتمالی متعارف روسیه را در صحنه اروپا بگیرد یا اینکه در صورت بروز درگیری دوجانبه، اهداف نظامی روسیه را هدف قرار دهد.

از سوی دیگر دلیل نظامی و تسلیحاتی این تصمیم قابل بررسی است که شعار اصلی ترامپ در انتخابات «قدرتمند کردن مجدد آمریکا» بود و یکی از ستون‌های اصلی این شعار توجه خاصی بود که او به گسترش زرادخانه هسته‌ای آمریکا و نوسازی آن داشت. به عبارتی، ترامپ می‌خواهد از مسئولیت این پیمان خلاص شود و به توسعه موشک‌های بالستیک جدید با بردهای بیشتر اقدام کند. جدا از این امر، این اقدام آمریکا واکنشی به بحث نوسازی نیروهای نظامی روسیه و تولید تسلیحات پیشرفته و فوق‌مدرن توسط این کشور است [۵].

به جز بحث تلاش برای مدرنیزه کردن زرادخانه آمریکا و مقابله با سیاست نوسازی نظامی – تسلیحاتی روسیه، ترامپ با اعلام خروج، نیم‌نگاهی به فواید اقتصادی خروج از این پیمان نیز دارد. آمریکا بزرگ‌ترین صادرکننده تسلیحات در دنیاست و اگر مسابقه تسلیحاتی تقویت شود،

درآمدش از این منبع بیشتر می‌شود. تصمیم ترامپ برای خارج شدن از معاهده منع موشک‌های هسته‌ای میان برد به معنای بازگشت به دوران مسابقه تسلیحاتی باهدف سرمایه‌گذاری چند میلیارد دلاری وزارت دفاع آمریکا در بازار کار و صنایع تسلیحاتی‌اش و نیز ایجاد بازدارندگی نظامی در برابر روسیه است.[۶]

از دیگر دلایل آمریکا برای خروج از این پیمان می‌توان به اعمال فشار به روسیه به سبب مذاکرات تمدید معاهده استارت جدید اشاره کرد. براین اساس، می‌توان گفت تهدیدات آمریکا درباره خارج شدن از معاهده سال ۱۹۸۷ یک مانور تاکتیکی است تا در صورت آغاز مذاکره مجدد درباره این معاهده یا تمدید معاهده استارت در سال ۲۰۲۱ دست برتر را در مذاکرات داشته باشد.

پیامدهای امنیتی خروج ایالات متحده از معاهده منع موشک‌های میان برد

دولت ایالات متحده در اعتراض به ساخت موشک‌هایی از سوی روسیه قصد دارد از معاهده منع موشک‌های هسته‌ای میان برد خارج شود. به احتمال فراوان، خروج ایالات متحده از این پیمان با ساخت موشک‌های زمین پرتاب جدیدی از جانب این کشور و استقرار آن‌ها در اروپا و آسیا برای مقابله با تهدیدات روسیه همراه خواهد شد و از سوی دیگر ایالات متحده می‌تواند یک نمونه جدید از موشک‌های بالستیک میان برد را توسعه دهد[۷]. این موشک‌ها اگرچه شاید فاقد سیستم هدایت هوشمند، کلاهک‌های مناسب و دقیق و یا دیگر ملزومات پیشرفته باشند اما می‌توانند بنیانی برای ساخت نسل جدیدی از موشک‌های تهاجمی باشند.

بدون شک پیمان‌های کنترل تسلیحات، به میزان قابل ملاحظه‌ای از تسلیحات هسته‌ای کاسته است؛ چرا که با افزایش این گونه جنگ افزارها، همواره بیم آن وجود دارد که مبادا دولت‌ها به استفاده عملی از آن دست بزنند. البته این نخستین مرتبه نیست که امریکا، روسیه را به نقض این پیمان متهم می‌کنند و روسیه نیز در صورت خروج آمریکا از این معاهده، احتمالاً مقابله به مثل خواهد کرد و دست به اقدامات متقابل می‌زند. رویکردی که در دفاع از گسترش سلاح‌های هسته‌ای است که آن را زمینه ساز صلح و جلوگیری از وقوع جنگ‌های بزرگ میان قدرت‌های بزرگ می‌داند؛ چرا که سلاح‌های هسته‌ای باعث ایجاد چنان ترسی از پیامدهای کاربرد آن در میان کشورها خواهد شد که بازیگران اصلی جهان را از توسل به این نوع تسلیحات باز می‌دارد.

عواقب خروج ایالات متحده برای اروپا

این پیامد دیگر ناشی از خروج آمریکا از پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان برد، این است که اروپا را در مقابل مسائل پیچیده قرار می‌دهد. آنچه حتمی به نظر می‌رسد این است که در صورت عملی شدن وعده ترامپ، روس‌ها سیاست تهاجمی را در قبال کشورهای اروپایی اتخاذ خواهند کرد و تلاششان برای توسعه سلاح‌های هسته‌ای به‌ویژه زیردریایی‌های هسته‌ای را گسترش خواهند داد. این در حالی است که در اروپا، میل چندانی به آغاز رقابت تسلیحاتی دیگر با روسیه وجود ندارد و همه کشورهای اروپایی هم تمایل ندارند دوباره سیستم‌های موشکی آمریکایی را در خاک خود پذیرا باشند.

مشکل اصلی این است که استقرار این موشک‌ها در خاک اروپا می‌تواند مانند دهه ۱۹۸۰ با جنجال و اعتراضاتی در میان مردم منطقه همراه شود. در اروپا تمایل بسیار کمی به استقرار چنین

موشک‌های میان بردی وجود دارد. در آسیا نیز تنها پایگاه مطمئن ایالات متحده برای استقرار این موشک‌ها جزیره گوام است که دو هزار مایل با پکن فاصله دارد و ایالات متحده برای استقرار این موشک بالستیک میان برد در فاصله‌ای نزدیک‌تر به چین، باید کشورهای ژاپن، کره جنوبی و یا فیلیپین را متقاعد سازد [۹].

در صورت قطعی شدن تصمیم ترامپ، این‌طور به نظر می‌رسد که پیمان ادامه کاهش تسلیحات راهبردی «استارت جدید» که اعتبار آن در سال ۲۰۲۱ به اتمام می‌رسد از میان خواهد رفت. همچنین تهدید جدید آمریکا علیه روسیه، به‌طور حتم واکنش شدید روس‌ها را به همراه خواهد داشت

نتیجه گیری

با نگاهی گذرا به تاریخ، در طول تقریباً پنج دهه جنگ سرد، رقابت تسلیحات هسته‌ای بین شوروی سابق و آمریکا، صلح و امنیت جهانی را تهدید می‌کرد. پیشرفت توانمندی‌های ویرانگر نظامی و افزایش وحشتناک هزینه‌های بمب هسته‌ای، موجب ایجاد بازدارندگی متقابل بین دو ابرقدرت شد. تئوری بازدارندگی 'نابودی متقابل' مشخص کرد که مرز بین پیروزی و نابودی برای استفاده کنندگان بمب هسته‌ای بسیار باریک خواهد بود. لذا ظرفیت بالای ویرانگری سلاح‌های هسته‌ای موجب شد که دو ابرقدرت غرب و شرق برای کاهش ذخایر سلاح‌های هسته‌ای خود به توافق برسند [۱۰]؛ اما در این مقطع اقدامات غیرقابل پیش‌بینی و بی‌ثبات ساز ترامپ در دوره ریاست جمهوری‌اش باعث شده است که خروج از پیمان‌های بین‌المللی و بطور ویژه معاهده منع آزمایش موشک‌های میان برد بار دیگر توجهات را به ابعاد این تصمیم متمرکز نماید. به نظر می‌رسد خروج آمریکا از این پیمان می‌تواند زمینه‌ای برای طرح بسیاری از مسائل نظامی - امنیتی، سیاسی و اقتصادی باشد؛ برای مثال، در ابعاد ساختاری، چندجانبه و دوجانبه، مناسبات بین‌المللی و منطقه‌ای قدرت‌های بزرگ را تحت تأثیر قرار دهد. در این میان، شاید خروج آمریکا شروع عصر جدیدی در رقابت راهبردی این کشور با روسیه و شاید مهم‌تر با چین در منطقه آسیا و اقیانوسیه باشد. جدا از این مباحث کلان، آمریکا تلاش دارد از هر موضوعی برای اعمال فشار بر روسیه در زمینه ایران استفاده کند؛ ضمن اینکه ایران نیز در نقش یکی از کشورهای توانمند در تولید موشک‌های میان برد مطرح است که این خود می‌تواند عاملی برای آمریکا باشد تا در صدد تدوین معیارهای جدید برای محدودسازی تولید این تسلیحات برآید. در این میان، فشار بر اروپا نیز در دستور کار خواهد بود که رها کردن برجام و همراهی در اعمال فشار هرچه بیشتر بر ایران می‌تواند بخشی از این خواسته‌ها باشد؛ به عبارتی، آمریکا با تهدید به خروج از این پیمان

می‌تواند از این موضوع برای تحت فشار قرار دادن اروپا در بحث هسته‌ای ایران استفاده کند.

منابع ارجاعات

[۱] (Intermediate Range Nuclear Forces Treaty)

[۲] "پیامدهای بین‌المللی دکترین خروج ترامپ" حسین امیری، منتشرشده در خبرگزاری تسنیم، در تاریخ ۴ آبان ۱۳۹۷ قابل بازیابی در پیوند زیر:
<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/08/04/1861959>

[۳] "افسانه کنترل تسلیحات و خلع سلاح" مرتضی شیرودی، منتشرشده در فصلنامه رواق اندیشه، در تاریخ ۱۲ آبان ۱۳۸۸ قابل بازیابی در پیوند زیر:

<http://yon.ir/IHtIm>

[۴] "ترامپ چگونه رابطه با روسیه را بهبود می‌بخشد"، منتشرشده در واشنگتن پست، در تاریخ ۴ دسامبر ۲۰۱۸ قابل بازیابی در پیوند زیر:
https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/how-trump-could-improve-us-russia-relations-and-head-off-an-arms-race/2017/08/13/215d1654-7ee1-11e7-9d08-b79f191668ed_story.html?noredirect=on

[۵] "ترامپ چگونه رابطه با روسیه را بهبود می‌بخشد"، منتشرشده در واشنگتن پست، در تاریخ ۴ دسامبر ۲۰۱۸ قابل بازیابی در پیوند زیر:
https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/how-trump-could-improve-us-russia-relations-and-head-off-an-arms-race/2017/08/13/215d1654-7ee1-11e7-9d08-b79f191668ed_story.html?noredirect=on

[۶] "خروج آمریکا از پیمان موشک‌های هسته‌ای میان برد" حسین عسگریان، منتشرشده در ابرار معاصر تهران، در تاریخ ۱۵ آبان ۱۳۹۷ قابل بازیابی در پیوند زیر:
<http://www.tisri.org/default-2906.aspx>

[۷] "عواقب خروج ترامپ از پیمان منع موشک‌های هسته‌ای میان برد" حسین علی پناهی، منتشرشده در خبرگزاری روزیاتو، در تاریخ ۸ آبان ۱۳۹۷ قابل بازیابی در پیوند زیر:
<https://rooziato.com/1397175833/%D9%>

[۸] "خروج آمریکا از پیمان موشک‌های هسته‌ای میان برد" حسین عسگریان، منتشرشده در ابرار معاصر تهران، در تاریخ ۱۵ آبان ۱۳۹۷ قابل بازیابی در پیوند زیر:
<http://www.tisri.org/default-2906.aspx>

[۹] "پیامدهای بین‌المللی دکترین خروج ترامپ" حسین امیری، منتشرشده در خبرگزاری تسنیم، در تاریخ ۴ آبان ۱۳۹۷ قابل بازیابی در پیوند زیر:

<https://www.tasnimnews.com/fa/news/1397/08/04/1861959>

[۱۰] "ترامپ چگونه رابطه با روسیه را بهبود می‌بخشد"، منتشر شده در واشنگتن پست، در تاریخ ۴ دسامبر ۲۰۱۸ قابل بازیابی در پیوند زیر:

<https://www.google.com/amp/s/www.washingtonpost.com/amphtml>

دونالد ترامپ، با ادعای آنکه معاهده پیمان منع موشک‌های بالستیک از سوی روسیه مورد نقض قرار گرفته است، خروج قریب‌الوقوع کشورش را از آن اعلام کرد که این تصمیم تبعاتی برای امنیت بین‌المللی و رژیم کنترل تسلیحات خواهد داشت.

اندرشکده پژوهش‌های تبیین

نشانی ما در شبکه های اجتماعی:

@Tabyincenter

Tabyincenter.ir

۰۲۱ - ۲۶۱۵۳۲۳۹

نشانی پایگاه اینترنتی:

شماره تماس جهت اعزام سخنران: